

מדוע לא אומרים 'שיר של יום' במנחה?

ר"א ק"א (א"א ק"ב, כ): אומרים השיר שהלויים היו אומרים במקדש, שחרית לבד (טור).

מהר"ם אלשיך (סימן קלח)

וקשה שהרי משנה שלמה שנינו פרק בתרא דר"ה פעם א' נתקלקלו הלויים בשיר כו' והוא על שיר שבערב וכן בגמ' נראה שהיו אומרים אותו בערב:

חתם סופר (ביצה ד ע"ב)

ולפע"ד בודאי שיר של פה מעכב קרבן ציבור של חובה. אך מוכח משמעתין דר"ה דלא היו כופלים שום שיר פעמים ביום אחד כי אם ע"י מקרה שחל ר"ה ביום ולא באו עדים עד אחר שירת תמיד של שחר. אז היו כופלים. ש"מ שהיו מקפידים שלא לכפול שירה אחת פעמיים ביום אחד. ואם כן ע"כ אותן שירים שנישנו בברייתא השיר שהיו הלויים אומרים בבהמ"ק היינו בשחרית. ובמנחה אמרו שירה אחרת. ולא נודע לנו מה היה.

משנו"ב (או"ח קלב, טז)

אף דבמקדש היו אומרים שירה על נסכי היין גם על תמיד של בין הערבים אכן מפני שכמה פעמים היו הכהנים טרודין והיו מביאין הנסכים של בין הערבים בלילה ובלילה אין אומרים שירה לפיכך נוהגין לומר השיר בשחרית לבד.

יום תרועה

כיון דבמקדש לפעמים לא היו אומרים השיר בין הערביים לפיכך לא ראו לתקן בדורות האחרונים לומר השיר במנחה או בערבית, כנ"ל ליישב דברי הטור.

ערוך לנו

ולפע"ד אפשר לומר דודאי כל ימות השנה לא אמרו שירה בתמיד של בין הערביים דלא נזכר בשום מקום ורק ב"ה אמרו כנראה מברייתא דסוגין דקאמר במנחה מהו אומר קול ה' יחיל מדבר וכן בשבת כדאמרינן לקמן בסוגין במנחתא דשבתא מה היו אומרים ומדלא מצאנו בשום מקום שהוזכר שיר ל"ט של פסח ושבעות וסוכות במנחה מזה נראה ש"ט של ר"ה הובדל מזה משאר הימים שחוץ שיר של מוסף שאמרו בכל י"ט שיר לעצמו אמרו ב"ה גם שיר של מנחה וזה מה דאמרינן בשמעתין הכא תרגמו שלא אמרו שירה כל עיקר וזה היה קלקול שבמנחה היו צריכים לומר שיר של קול ה' יחיל מדבר ור' זירא אמר שכיון שהיו מסופקים אם יבואו וצריכים לומר שיר בתמיד של בין הערביים ואם לא יבואו אין כאן שיר כלל אמרו שיר של חול שסברו שטוב לומר עכ"פ שיר אחד מלהקריב בלא שיר כלל שאולי היו סבורים דשיר מעכב הקרבן ואפילו אינו מעכב עכ"פ מצוה איכא ובהו ודאי שבין לעכב בין למצוה אין קפיא איזו שיר יהיה דכיון דעכ"פ יש שיר תדע שהרי שירה היא מדאורייתא כדאמרינן בערכין (יא א) וכל השירות שאמרו היו דברי קבלה שבתהלים חוץ משיר של האזינו ואז ישיר דשבת ולכן בחרו לומר שיר עכ"פ מספק שלא להקריב קרבן של י"ט של ר"ה במנחה בלי שירה אבל של י"ט לא רצו לומר מספק דשמה לא יבואו עדים ואין לשיר זה שייכות ליום זה כלל משא"כ שיר של יום דעכ"פ יש לו שייכות ליום רק שאם חול הוא היה ללא צורך אבל אין כאן נדנדו איסור ולכן כשאח"כ באו עדים היה הקלקול שלא אמרו במנחה שיר של י"ט המתוקן לכך ולכן אין ראייה כלל מסוגיא זו שבחול אמרו שיר בתמיד של בין הערביים.

עשר מסעות נסעה שכינה

ר"ה (מסכת גיטין א"א)

כפורת הוא על ארון העדות שבו עמוד התורה. וכשנחסר זה העמוד נסע לכרוב עמוד העבודה, כרוב דמות אדם, אדם כי יקריב, שור שהקריב אדם כו', ואיתא פרק אין דורשין (חגיגה יג, ב): יחזקאל ביקש ונהפך שור לכרוב. וכשנחסר עמוד העבודה נסע למפתן הבית, רומז על גמילות חסדים, יהיה ביתך פתוח לרוחה, והוא יושב בפתח האהל לראות אחר אורחים, ואנשי ירושלים מפה פרוסה כו'. וכשנחסר זה נסע לחצר, הוא החצר הפנימי דהיינו העזרה כדפירש רש"י ביחזקאל סימן י', וזה רומז על עמוד הדין. רבותינו ז"ל אמרו (יומא כה, א): אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד, והקב"ה אמר לאברהם שב אתה סימן לבניך, ומלכות בית דוד היו עמודי הדין, כה אמר ה' לבית דוד דינו לבקר משפט... וכשנחסר זה נסע למזבח, וכתב רש"י בספר עמוס סימן ט' שהוא מזבח הזהב, והוא מזבח הקטורת, שהוא נגד עמוד האמת, כדכתיב (משלי כח, כ): איש אמונות רב ברכות, וכן אמרו רבותינו ז"ל (יומא כו, א): הקטורת מעשרת, ברך ה' חילו. וכשנחסר אז נסע משם לגג מזבח, במקום שקיטור הקטורת עולה ומקשר ישראל לאביהם שבשמים, ועל כן נקרא קטורת, כי אין לך חביב מקטורת, וזהו עמוד השלום. וכשנחסר זה אז חומות אנך עמוד התשובה, בפרק הזהב איתא שם (בי"מ נח, ב): לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים וכו', כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים כו' עיין שם, אמר רב חסדא: כל השערים ננעלו חוץ ג' שערי אונאה, שנאמר: הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך. וכשנחסר זה נסע לעיר מקום עמוד התפלה, כמו שכתוב (מ"א ח, מח): והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת, וכתוב (ש"ב יח, ג): כי תהיה לנו מעיר לעזור. וכשנחסר זה נסע להר עמוד הצדקה, כמו שכתוב (תהלים לו, ז): צדקתך כהררי אל, ועל כן כתיב (ישעיה נב, ז): על ההרים רגלי המבשר כו', ושביה בצדקה, ובפרק קמא דבתרא (בי"ב י, א): עשרה דברים קשים, הר קשה כו' עד ומיתה קשה מכולם, וצדקה תציל ממות. וכשנחסר זה נסע למדבר עמוד האמונה, זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרי במדבר, ובמדבר ויאמינו בה' ובמשה עבדו.